

PERCEPCIA RIZÍK V POPULÁCIÍ 14-ROČNÝCH: HIERARCHIA, ZDROJE INFORMÁCIÍ A SEBAHODNOTENIE ÚROVNE POZNATKOV O RIZIKÁCH

Viera Rosová, Eva Rošková

ABSTRAKT: Rosová V., Rošková E., *Percepcia rizik v populácii 14-ročných: hierarchia, zdroje informácií a sebahodnotenie úrovne poznatkov o rizikách*, ACTA ENVIR. UNIV. COMENIANAE, 6: 73-83, 1995.

Porovnanie hierarchii rizik, vnímaných v súčasnosti vo výberoch žiakov z Bratislavy (N=233) a Gabčíkova (N=25) z pohľadu ohrozenia zdravia vlastnej osoby ukázalo, že: a. posudzované riziká celkovo vnímajú žiaci obidvoch výberov ako ohrozujúce len v malej až takmer zanedbateľnej miere, b. najvyššie hodnoty, z pohľadu ohrozenia vlastného zdravia v súčasnosti dosiahli v obidvoch súboroch environmentálne riziká pred technologickými a sociálnymi, c. bratislavskí žiaci uviedli očakávanú mieru ohrozenia vlastného zdravia v budúcnosti signifikantne vyššiu vo väčšine prezentovaných rizik ako žiaci v Gabčíkove.

Pri možnosti viacnásobnej voľby respondenti ako najčastejší zdroj informácií o rizikách udávali médiá pred rodinou, školou a priateľmi. Zistená miera sebahodnotenia úrovne poznatkov naznačuje, že o rizikách, dosahujúcich z osobnej perspektívy najvyššie priečky hierarchie aktuálne vnímaných rizik (napr. technologické riziká), majú žiaci prevažne slabé poznatky.

V práci nadväzujeme na teoretické úvahy o kultúrnych a sociálnych aspektoch fenoménu rizika (Rosová, 1994). Doteraz realizované výskumy v zahraničí sa orientovali tak na zachytenie a porovnanie hierarchii vnímaných rizik a ohrození v cieľových skupinách s relevantnými charakteristikami (vek, pohlavie, bydlisko, odbornosť, miera dotknutosti at.), ako aj sa overovali hypotézy o odlišnej miere prežívania ohrozenia resp. dôsledkov rizik, rezultujúcich z prostredia či správania v závislosti na zvolených rovinách posudzovania: a. v čase (súčasnosť - budúcnosť) b. osobná perspektíva (ja - iní) (B.-M. Drottz-Sjöberg, 1991).

V intenciách pôvodne plánovaného porovnávacieho výskumu percepcie rizika vo výberoch švédskej a slovenskej populácie sme realizovali pilotný výskum, ktorého cieľom bola identifikácia štruktúry a sily aktuálne vnímaných i do budúcnosti očakávaných rizik a ohrození vo výberoch populácie 14-ročných žiakov bratislavských i mimobratislavských škôl.

Hľadali sme odpovede na otázky: **Ktoré riziká** vníma dnešná generácia 14-ročných vo svojom prostredí **ako ohrozujúce**? V akom vzťahu sú aktuálne resp. očakávané hierarchie rizik ku charakteristikám bydliska, pohlavia, religiozity, národnosti, vzdelanostnej a ekonomickej úrovni či psychologickým charakteristikám rodinného prostredia respondentov? Ktoré z možných **zdrojov informácií o rizikách**: či najdôležitejšie výchovné inštitúty - rodina a škola, alebo širšie sociálne prostredie, reprezentované priateľmi, známymi, susedmi, alebo významný súčasný fenomén komunikácie - médiá: televízia, rozhlas, tlač, literatúra, sa

podieľajú na sprostredkovaní informácií o rizikách? Ako hodnotí mládež **úroveň** vlastných **poznatkov o rizikách**?

Ciele výskumu

1. Identifikovať hierarchiu a faktorovú štruktúru vnímaných rizík a ohrození v populácii 14-ročných v mestskom i vidieckom prostredí.

2. Otestovať rozdiely v týchto hierarchiách v závislosti na

- časovej charakteristike súčasnosť - budúcnosť,
- lokalizácii prežívania, dotknutosti rizikami: ja - iní,
- mieste bydliska respondentov: mesto (Bratislava) - vidiek (Gabčíkovo - Brezová pod Bradlom)
- demografických charakteristikách: pohlavie, vzdelanostná úroveň rodičov, národnosť
- charakteristikách rodinného prostredia: úplnosť rodiny, počet súrodencov, finančné zabezpečenie, starostlivosť rodičov,

3. Zistiť ktoré z možných informačných zdrojov: rodina, škola, médiá, priatelia sa podieľajú na informovaní o rizikách.

4. Zistiť úroveň poznatkov o jednotlivých rizikách na základe sebahodnotenia a jej vzťah k daným zdrojom informácií a miere vnímaného ohrozenia pre posudzované riziká.

Metodika

Výskum sme realizovali administrovaním pôvodného dotazníka, ktorý popri demografických dátach obsahoval zoznam 44 možných rizík a ohrození (Tab. 1). Probandi na 5-stupňovej škále označili mieru aktuálne prežívaného alebo očakávaného ohrozenia zdravia v 4 definovaných pohľadoch:

1. vnímané ohrozenie zdravia vlastnej osoby v súčasnosti,
2. miera ohrozenia zdravia ostatných členov spoločnosti v súčasnosti,
3. očakávaná miera ohrozenia zdravia vlastnej osoby v budúcnosti
4. očakávaná miera ohrozenia zdravia ostatných členov spoločnosti v budúcnosti.

K prezentovaným rizikám probandi ďalej mali možnosť, v podmienke viacsťnásobnej voľby, uviesť, ktoré z uvedených základných zdrojov informácií (rodina, škola, médiá, priatelia) sa podieľajú na jeho informovanosti o nich.

Na 4-stupňovej škále žiaci hodnotili úroveň vlastných poznatkov o jednotlivých rizikách, resp. ich chýbanie.

Výskumná vzorka

Dotazník sme anonymne administrovali v populácii 14-ročných žiakov základných škôl (N=308) v mestskom (Bratislava, N=233) ako aj vidieckom (Gabčíkovo, N=25, Brezová pod Bradlom, N=50) prostredí.

Na tomto mieste publikujeme výber z celkového spracovania dát: porovnanie hierarchií vnímaných osobných rizík a ohrození v súčasnosti (Tab. 2), v budúcnosti (Tab. 3), ako aj

Tab. 1 Základný zoznam 44 rizík a ohrození a ich skratky.

Riziká a ohrozenia	Skratka	Riziká a ohrozenia	Skratka
Kriminalita	KRIM	Konflikty medzi ľuďmi	KONFLIKT
Horolezectvo	HORLZ	Nadmerné užívanie liekov	LIEKY
Dopravné nehody	DOP-NEH	Prehustenosť obyvateľstva	HUSTOTA
Fajčenie	FAJČENIE	Rádioaktivita	RADIOAKT
Nezamestnanosť	NEZAMST	Plávanie	PLÁVANIE
Odpad z jadrových elektrární	J-ODPAD	Znečistenie pôdy	ZN-PôDA
Lyžovanie	LYŽOVAN	Ochorenie na rakovinu	RAKOVINA
Užívanie drog, omamných látok	DROGY	Hracie automaty	HR-AUT
Počítačové hry	P-HRY	Choroby spôsobené vplyvmi	
Rozvod	ROZVOD	životného prostredia	CHOR-ŽP
Znečistenie vody	ZN-VODA	Extrémne skupiny	EX-SKUP
Bicyklovanie	BICYKL	Vodné dielo Gabčíkovo	VDG
Terorizmus	TEROR	Chemické látky v potravinách	CHL-POTR
Vojnový konflikt	VOJNA	Povodne	POVODNE
Futbal	FUTBAL	Nedostatok financií	FINANCIE
Jadrové elektrárne	J-ELEKTR	Vodné priehrady	PRIEHRAD
Politická nestabilita v štáte	POL-NEST	Epidémie	EPIDÉMIE
Hluk	HLUK	Strata príbuzných a priateľov	STRATA
AIDS	AIDS	Nedostatok potravín	N-POTR
Zvyšovanie cien	CENY	Požiare	POŽIAR
Nechcené rodičovstvo	N-RODIČ	Choroby prenášané zvieratami	CH-ZVIER
Znečistenie vzduchu	ZN-VZDUCH	Samota	SAMOTA
Alkohol	ALKOHOL		

Poznámka:

Jednotlivé zdroje rizík a ohrození sa hodnotili prostredníctvom 5-bodovej stupnice

Miera ohrozenia				
vôbec ma neohrozuje			veľmi výrazne ma ohrozuje	
1	2	3	4	5

informácie o podieli jednotlivých informačných zdrojov (Tab. 4) a úrovni poznatkov o daných rizikách na základe sebahodnotenia (Tab. 5) žiakov v Bratislave a Gabčíkove.

1. Hierarchia osobných rizík: súčasnosť/ Bratislava(N=233) vs. Gabčíkovo(N=25)

Poradie rizík a ohrození v súboroch bratislavských a gabčíkovských žiakov na základe priemerných hodnôt a t-test významnosti ich rozdielov v Tab. č.2. naznačuje, že v súčasnosti vníma populácia 14-ročných uvedené riziká z pohľadu zdravia vlastnej osoby len ako

potenciálne ohrozujúce. V bratislavskom výbere len 3 zo 44 posudzovaných rizík dosiahli priemernú hodnotu vyššiu ako 3, v gabčíkovskom výbere ani jedno a priemery sa pohybovali v rozmedzí od 1.2 do 2.7. Na vrchole hierarchie sú najviac zastúpené environmentálne riziká: znečistenie vzduchu (1.), vody (3.), pôdy (10.), chemické látky v potravinách (8.) pred technologickými rizikami: odpad z jadrových elektrární (2.), rádioaktivita (4.), jadrové elektrárne (7.) a sociálnymi rizikami: kriminalita (6.), dopravné nehody (11.), vojna (12.). Žiaci z Gabčíkova z environmentálnych rizík vnímajú ako najhrozujúcejšie chemické látky v potravinách (1.) pred znečistením vody (3.) a vzduchu (4.). Medzi desať rizík s najvyššou mierou ohrozenia zaradili aj 3, ktoré sú aktuálne v mieste ich bydliska: Vodné dielo Gabčíkovo - VDG (2.), povodne (7.) a vodné priehrady (9.), pričom signifikantne významný je v porovnávaných výberoch len rozdiel vo vnímaní rizika, spojeného s VDG. Významne nižšie než bratislavskí žiaci vnímajú riziká spojené s činnosťou a odpadmi z jadrových elektrární.

2. Hierarchia osobných rizík: budúcnosť: Bratislava (N=233) vs. Gabčíkovo(N=25)

Údaje v Tab. 3 ukazujú, že odhad očakávanej miery ohrozenia smerom do budúcnosti je v obidvoch výberoch vyšší oproti aktuálne vnímaným ohrozeniam a rozdiel priemerných hodnôt je pre 2/3 uvedených rizík v porovnávaných výberoch štatisticky významný: bratislavskí žiaci odhadujú mieru ohrozenia v budúcnosti viac na úrovni určite až výrazné riziko, zatiaľ čo žiaci v Gabčíkove aj pri zvýšených priemerných hodnotách rizík v budúcnosti, zostali na úrovni očakávania len určitej miery ohrozenia. V hierarchii obidvoch súborov sme zaznamenali zmeny na najvyšších miestach: v bratislavskom súbore sa ešte pregnantnejšie ukázali obavy žiakov vo vzťahu k využívaniu atómovej energie (1., 3. a 4. miesto). Medzi technologické a environmentálne riziká sa posunuli sociálne: vojna (5.), kriminalita (6.), teror (9.) a zdravotné riziká: AIDS (7.), rakovina (8.), choroby, spôsobené vplyvmi životného prostredia (11.). V gabčíkovskom súbore sa medzi riziká, s ktorými sú do budúcnosti spojené najväčšie obavy popri environmentálnych rizikách dostali ekonomické riziká: zvyšovanie cien (1.), nedostatok financií (9.), ďalej zdravotné riziká: epidémia (3.), rakovina (6.), AIDS (7.).

3. Zdroje informácií o rizikách a sebahodnotenie úrovne poznatkov o rizikách: Bratislava (N=233).

Z percentuálneho vyhodnotenia podielu jednotlivých informačných zdrojov, pri možnosti viacnásobnej voľby, vidíme, že žiaci ako najčastejší zdroj informácií o všetkých hodnotených rizikách uvádzali médiá. V rodine a od priateľov, známych, susedov sa bratislavskí žiaci dozvedali o rizikách častejšie ako v škole. Podiel školy na informovaní o možných rizikách je o niečo lepší napr. pri environmentálnych rizikách, kde sa dostala pred rodinu a priateľov, ale neplatí to už pre všetky technologické riziká, spojené s využívaním atómovej energie. K rizikám, o ktorých žiaci najčastejšie uvádzali, že nemajú o ohrozeniach, ktoré sú s nimi spojené, žiadne informácie, patria samota, horolezectvo, vodné priehrady, VDG, hracie automaty i počítačové hry, prehustenosť obyvateľstva, nadmerné užívanie liekov i pôsobenie hluku.

Pokiaľ ide o zhodnotenie vlastnej úrovne poznatkov o posudzovaných rizikách, žiaci ju najčastejšie označili ako dobrú až slabú. Ako veľmi dobré označil viac ako každý druhý žiak svoje poznatky o rizikách, spojených s plávaním a bicyklovaním, ale i požívaním alkoholu. Viac ako 40 % opýtaných takisto hodnotilo ako veľmi dobré svoje poznatky o rizikách

fajčenia, užívania drog, o AIDS. Riziká, o ktorých nemajú žiadne poznatky sa čiastočne prekrývajú s tými, o ktorých respondenti uviedli, že nemajú informácie. Ukazuje sa však, že žiakom v Bratislave v nezanedbateľnej miere chýbajú poznatky o rizikách, spojených s predčasným rodičovstvom, rozvodom i drogami.

4. Zdroje informácií o rizikách a sebahodnotenie úrovne poznatkov o rizikách: Gabčíkovo (N=25).

Zastúpenie jednotlivých posudzovaných informačných zdrojov na informovaní žiakov o rizikách vo výbere žiakov v Gabčíkove - Tab. 5 - je podobné ako u bratislavských žiakov: najčastejšie čerpajú informácie z médií, potom nasleduje rodina, širšie sociálne prostredie: priatelia, známi, susedia až napokon škola. Najviac sa všetky zdroje podieľajú na informovaní o rizikách, spojených s kriminalitou, dopravnými nehodami, fajčením, drogami, AIDS, rakovinou, alkoholom a športovaním. Chýbanie zdrojov informácií uviedli 2/5 v súvislosti so samotou, 28% pri rozvode, takmer každý štvrtý pri ohrození chorobami zo životného prostredia, extrémnymi skupinami, prehustenosťou obyvateľstva. 1/5 opýtaných nemá informácie o rizikách v súvislosti s hracími automatmi, predčasným rodičovstvom, vodnými stavbami, epidémiami, horolezectvom.

Sebahodnotenie úrovne poznatkov, tiež poskytuje podobný obraz ako v bratislavskom výbere: prevažuje dobrá úroveň, zastúpenie slabej však ešte stúplo. Ak k údajom, svedčiacim o slabej úrovni poznatkov pridáme údaje o chýbajúcich poznatkoch, výpoveď o stave poznania rizík spojených s využitím jadrovej energie je burcujúca: zastúpenie nedostatočných poznatkov je 60 až 80 %. Len o niečo lepšie sú na tom poznatky o environmentálnych rizikách. Každý druhý žiak má len slabú vedomosť o rizikách predčasného rodičovstva.

Zhrnutie

Porovnanie hierarchií aktuálne vnímaných ohrození žiakov v Bratislave a Gabčíkove ukázalo, že celková miera prežívaného ohrozenia v súčasnosti je nízka, v gabčíkovskom výbere pre väčšinu posudzovaných rizík signifikantne nižšia než v bratislavskom. Hoci smerom do budúcnosti sú očakávania na mieru osobného ohrozenia vyššie v oboch súboroch, celkove nepresiahli mieru len určitého ohrozenia.

Štruktúra hierarchie ukázala vysokú citlivosť opýtaných na environmentálne riziká: znečistenie vzduchu, vody, pôdy, ako aj technologické, spojené najmä s využívaním jadrovej energie, sociálne, ako sú kriminalita, vojna, teror a ekonomické riziká, zvyšovanie cien a nedostatok finančných prostriedkov. Vyhodnotenie informačných zdrojov ukázalo, že žiaci najčastejšie čerpajú informácie o rizikách z médií, ďalším účinným zdrojom informácií je sociálne prostredie: blízke - rodina i širšie - priatelia, známi, susedia. Najmenej efektívna je škola, čo môže svedčiť pre istú mieru odtrhnutosti školy od života za jej múrmi. Úroveň poznatkov označili respondenti v oboch výberoch prevažne kvalitou dobrá až slabá. Otestovať nakoľko úroveň poznatkov o rizikách súvisí s odhadom miery ohrozenia a ako sa podieľajú v tomto procese jednotlivé informačné zdroje je, spolu s ďalšími zámerni uvedenými v cieľoch výskumu predmetom pokračujúceho spracovania získaných údajov.

Tab. 2 Osobné ohrozenie - súčasnosť: t-test priemerov subjektívne vnímaných ohrození vo výberoch populácie 14-ročných v Bratislave a Gabčíkove

RIZIKO OS	BA, N=223	GAB, N=25	t-test
1.ZN-VZDUCH	3,22	2,56 (4)*	0,010
2.J-ODPAD	3,17	2,56 (5)	0,038
3.ZN-VODA	3,07	2,68 (3)	
4.RADIOAKT	2,96	2,28 (13)	0,030
5.RAKOVINA	2,92	2,28 (14)	0,040
6.KRIM	2,90	2,04 (25)	0,001
7.J-ELEKTR	2,90	2,28 (15)	0,031
8.CHL-POTR	2,89	2,72 (1)	
9.STRATA	2,89	2,40 (8)	
10.ZN-PEDA	2,79	2,32 (12)	
11.DOP-NEH	2,79	2,16 (23)	0,005
12.VOJNA	2,76	2,32 (11)	
13.DROGY	2,74	2,04 (24)	
14.CHOR-ŽP	2,69	2,20 (21)	
15.TEROR	2,64	1,96 (30)	0,026
16.EPIDÉMIE	2,63	2,36 (10)	
17.FAJČENIE	2,62	2,25 (16)	
18.AIDS	2,58	2,24 (17)	
19.POLIT-NEST	2,56	2,00 (26)	0,024
20.KONFLIKT	2,55	2,00 (27)	0,014
21.CENY	2,53	2,52 (6)	
22.FINANCIE	2,46	2,24 (18)	
23.CH-ZVIER	2,40	1,96 (31)	
24.NEZAM	2,39	2,00 (26)	
25.POŽIAR	2,39	2,24 (19)	
26.N-POTR	2,34	1,83 (33)	
27.HUSTOT	2,28	1,92 (32)	
28.HLUK	2,26	2,00 (29)	
29.ROZVOD	2,24	2,16 (22)	
30.ALKOHOL	2,22	1,46 (38)	0,012
31.EX-SKUP	2,22	2,23 (20)	
32.SAMOTA	2,19	1,80 (34)	
33.LIEKY	2,06	1,44 (39)	0,025
34.POVODNE	1,99	2,42 (7)	
35.N-ROD	1,92	1,44 (40)	
36.P-HRY	1,76	1,13 (43)	0,001
37.HR-AUT	1,68	1,13 (44)	0,011
38.PRIEHRADY	1,63	2,36 (9)	0,000
39.HORLZ	1,63	1,63 (35)	
40.LYŽOVANIE	1,59	1,48 (37)	
41.PLAVANIE	1,57	1,44 (41)	
42.BICYKL	1,53	1,58 (36)	
43.VDG	1,50	2,68 (2)	0,000
44.FUTBAL	1,29	1,20 (42)	

*: čísla v zátvorke označujú poradie priemerných hodnôt v druhom súbore

Tab. 3 Osobné ohrozenie - budúcnosť: t-test priemerov subjektívne vnímaných ohrození vo výberoch populácie 14-ročných v Bratislave a Gabčíkove.

RIZIKO OS	BA, N=233	GAB, N=25	t-test
1.J-ODPAD	3,43	2,80 (2)*	0,014
2.ZN-VZDUCH	3,36	2,58 (5)	0,005
3.J-ELEKTR	3,34	2,42 (10)	0,000
4.RADIOAKT	3,28	2,28 (20)	0,000
5.VOJNA	3,24	2,29 (18)	0,001
6.KRIM	3,23	2,32 (17)	0,001
7.AIDS	3,23	2,52 (7)	0,025
8.RAKOVINA	3,20	2,56 (6)	0,017
9.TEROR	3,14	2,28 (21)	0,002
10.ZN-VODA	3,14	2,48 (8)	0,009
11.CH-POTR	3,13	2,36 (13)	0,001
12.ZN-PôDA	3,11	2,38 (12)	0,003
13.CHOR-ŽP	3,10	2,29 (19)	0,003
14.POLIT-NEST	3,10	2,16 (25)	0,000
15.EPIDÉMIE	3,07	2,67 (3)	
16.CENY	3,02	2,92 (1)	
17.FINANCIE	2,93	2,44 (9)	0,043
18.DOP-NEH	2,91	2,36 (14)	0,013
19.STRATA	2,90	2,00 (29)	0,000
20.KONFLIKT	2,80	2,12 (28)	0,003
21.EX-SKUP	2,79	2,33 (15)	
22.NEZAM	2,77	2,40 (11)	
23.CH-ZVIER	2,73	2,21 (22)	0,042
24.N-POTR	2,72	2,13 (26)	0,021
25.HUSTOTA	2,72	1,96 (31)	0,003
26.ALKOHOL	2,71	2,16 (24)	
27.POŽIAR	2,64	2,13 (27)	0,032
28.DROGY	2,63	1,71 (36)	0,008
29.HLUK	2,59	2,20 (23)	
30.FAJČENIE	2,58	2,32 (16)	
31.SAMOTA	2,46	1,68 (37)	0,005
32.POVODNE	2,43	1,96 (32)	0,035
33.N-ROD	2,42	1,96 (32)	
34.LIEKY	2,40	1,79 (35)	0,035
35.ROZVOD	2,37	1,84 (34)	0,037
36.PRIEHRADY	2,10	2,00 (30)	
37.P-HRY	1,98	1,48 (41)	0,032
38.HR-AUT	1,92	1,21 (44)	0,003
39.VDG	1,86	2,58 (4)	0,001
40.LYŽOVANIE	1,52	1,56 (40)	
41.PLÁVANIE	1,51	1,32 (43)	
42.HORLZ	1,50	1,58 (39)	
43.FUTBAL	1,40	1,60 (38)	
44.BICYKL	1,40	1,36 (42)	

*čísla v zátvorke označujú poradie priemerných hodnôt

Tab. 4 ZDROJE INFORMÁCIÍ A SEBAHODNOTENIE ÚROVNE POZNATKOV O RIZIKÁCH: 14-ROČNÍ BRATISLAVA (N=233)

RIZIKÁ	ZDROJE INFORMÁCIÍ * (%)					ÚROVEŇ POZNATKOV (%)			
	ROD	ŠKOL	MÉDIÁ	PRIAT	NEMÁ	VEĽMI DOBRÁ	DOBRÁ	SLABÁ	ŽIADNE
KRIM	62	41	85	46	1	31,6	50,0	12,7	5,7
HORLZ	16	12	58	18	26	8,8	14,5	39,6	37,0
DOP-NEH	50	23	86	34	1	22,6	44,2	27,9	5,3
FAJČENIE	66	55	58	50	2	47,3	28,8	11,9	11,9
NEZAMST	46	19	69	25	7	15,4	33,0	35,7	15,9
J-ODPAD	24	26	78	16	7	19,8	25,6	41,0	13,7
LYŽOVAN	54	22	41	31	13	39,9	23,2	22,8	14,0
DROGY	59	59	75	50	3	43,0	25,9	14,9	16,2
P-HRY	41	28	42	32	14	37,3	27,2	25,0	10,5
ROZVOD	44	16	37	33	15	16,7	25,4	29,8	28,1
ZN-VODA	22	35	77	16	9	15,8	36,0	35,5	12,7
BICYKL	59	18	24	30	16	58,6	20,3	13,7	7,5
TEROR	38	25	80	33	6	21,2	27,4	33,6	17,7
VOJNA	33	22	84	21	8	22,0	29,1	33,5	15,4
FUTBAL	39	27	46	30	17	39,4	24,3	21,7	14,6
J-ELEKTR	32	29	85	19	4	20,0	25,8	41,3	12,9
POL-NEST	39	13	79	19	8	16,3	22,9	41,9	18,9
HLUK	36	36	38	22	16	20,4	35,4	31,9	12,4
AIDS	57	55	83	46	4	43,6	30,7	14,2	11,6
CENY	67	11	74	29	2	21,1	42,7	27,8	8,4
N-RODIČ	41	24	58	28	14	23,3	26,4	30,0	20,3
ZN-VZDUCH	31	37	78	18	5	27,2	44,3	19,3	9,2
ALKOHOL	66	48	65	45	3	52,2	27,2	13,2	7,5
KONFLIKT	46	27	58	36	7	21,9	43,4	28,9	5,7
LIEKY	38	20	56	24	15	26,6	32,9	32,5	14,0
HUSTOTA	18	21	68	9	16	14,5	32,6	38,3	14,5
RADIOAKT	23	23	78	16	12	22,1	31,0	35,4	11,5
PLÁVANIE	62	28	33	30	14	58,6	23,3	10,6	7,5
ZN-PŮDA	17	30	78	12	8	14,9	37,3	39,0	8,8
RAKOVINA	56	30	74	35	5	30,7	32,9	26,3	10,1
HR-AUT	37	19	47	33	18	26,0	32,6	26,9	14,5
CHOR-ŽP	39	30	73	20	7	22,8	36,0	32,0	9,2
EX-SKUP	43	27	69	44	9	28,9	32,0	25,4	9,6
VDG	34	17	70	15	17	14,0	26,5	32,7	16,8
CHL-POTR	32	22	75	17	9	14,0	40,4	35,1	10,5
POVODNE	23	14	77	13	11	14,0	32,0	39,9	14,0
FINANCIE	55	14	61	31	9	27,8	34,4	29,1	8,8
PRIEHRAD	18	15	70	9	19	17,3	30,5	35,0	17,3
EPIDÉMIE	50	29	81	30	5	23,3	37,4	27,8	11,5
STRATA	64	16	27	44	12	30,0	31,7	23,3	15,0
N-POTR	42	18	76	21	6	24,3	32,3	29,6	13,7
POŽIAR	20	22	79	21	9	21,9	32,0	33,8	12,3
CH-ZVIER	40	26	74	25	7	21,1	30,7	35,1	13,2
SAMOTA	40	12	27	31	34	25,9	21,9	30,3	21,9

*:respondenti mali pri odpovedi možnosť viacnásobnej voľby

Skratky: ROD = Rodina a príbuzní, ŠKOL = Škola, MÉDIÁ = Rozhlas, televízia, tlač, literatúra, PRIAT = Priatelia, známi, susedia

Tab. 5 ZDROJE INFORMÁCIÍ A SEBAHODNOTENIE ÚROVNE POZNATKOV
O RIZIKÁCH: 14-ROČNÍ GABČÍKOVO (N=25)

RIZIKÁ	ZDROJE INFORMÁCIÍ * (%)					ÚROVEŇ POZNATKOV (%)			
	ROD	ŠKOL	MÉDIA	PRIAT	NEMÁ	VEĽMI DOBRÁ	DOBRÁ	SLABÁ	ŽIADNE
KRIM	60	28	72	48	12	16,0	44,0	24,0	16,0
HORLZ	16	24	56	20	20	4,0	12,0	56,0	28,0
DOP-NEH	64	52	76	40	16	12,0	68,0	16,0	4,0
FAJČENIE	68	44	44	28	12	12,0	40,0	24,0	24,0
NEZAMST	60	20	56	44	12	8,0	36,0	36,0	20,0
J-ODPAD	24	32	80	12	16		20,0	60,0	20,0
LYŽOVAN	56	40	52	36	12	24,0	32,0	32,0	12,0
DROGY	48	48	84	44	16	13,0	47,8	26,1	13,0
P-HRY	32	52	52	24	8	44,0	36,0	8,0	12,0
ROZVOD	32	4	32	32	28	8,0	24,0	36,0	32,0
ZN-VODA	36	44	88	28	4	16,7	41,7	16,7	25,0
BICYKL	72	56	32	40	8	54,2	33,3	8,3	4,2
TEROR	36	24	80	28	12	16,0	32,0	40,0	12,0
VOJNA	32	24	84	24	16	4,2	41,7	37,5	16,7
FUTBAL	48	60	60	48	8	45,8	25,5	20,8	8,3
J-ELEKTR	24	28	80	24	20	8,0	24,0	56,0	12,0
POL-NEST	36	12	80	16	16	8,0	12,0	60,0	20,0
HLUK	40	56	64	28	16	12,0	40,0	32,0	16,0
AIDS	64	64	92	44	8	32,0	20,0	28,0	20,0
CENY	56	32	88	32	8	24,0	36,0	28,0	12,0
N-RODIČ	56	24	56	32	20	8,3	29,2	41,7	20,8
ZN-VZDUCH	44	52	72	24	12	16,7	37,5	33,3	12,5
ALKOHOL	48	36	60	48	16	16,0	36,0	24,0	24,0
KONFLIKT	44	32	52	32	12	16,0	32,0	44,0	8,0
LIEKY	40	32	64	20	16	8,0	36,0	40,0	16,0
HUSTOTA	24	24	64	8	24	8,3	25,0	45,0	20,8
RADIOAKT	36	16	72	20	16	16,0	20,0	52,0	12,0
PLÁVANIE	68	52	36	28	24	50,0	33,3	8,3	8,3
ZN-PŔDA	40	40	72	32	8	12,5	41,7	33,3	12,5
RAKOVINA	60	28	60	40	12	29,2	29,2	33,3	8,3
HR-AUT	56	32	32	40	20	20,0	48,0	24,0	8,0
CHOR-ŽP	40	44	64	28	24	28,0	36,0	28,0	8,0
EX-SKUP	32	32	56	32	24	16,7	29,2	41,7	12,5
VDG	92	56	80	72	4	56,0	36,0		8,0
CHL-POTR	48	28	80	16	8	8,3	50,0	29,2	12,5
POVODNE	48	32	80	20	16	4,0	44,0	44,0	8,0
FINANCIE	36	36	64	32	16	12,5	37,5	37,5	12,5
PRIEHRAD	40	28	60	28	20	12,0	44,0	28,0	16,0
EPIDÉMIE	52	40	68	24	20	17,4	34,8	30,4	17,4
STRATA	72	20	48	36	12	32,0	44,0	16,0	8,0
N-POTR	60	28	64	36	12	16,0	36,0	36,0	12,0
POŽIAR	52	32	88	28	8	8,0	52,0	24,0	16,0
CH-ZVIER	48	32	68	32	16	20,0	24,0	32,0	24,0
SAMOTA	44	16	16	24	40	24,0	24,0	16,0	36,0

*: respondenti mali pri odpovedi možnosť viacnásobnej voľby

Skratky: ROD = Rodina a príbuzní, ŠKOL = Škola, MÉDIA = Rozhlas, televízia, tlač, literatúra, PRIAT = Priatelia, známi, susedia

RISK PERCEPTION IN THE POPULATION OF THE 14-YEAR OLD: HIERARCHY, INFORMATION, RESOURCES, AND SELF-EVALUATION OF THE LEVEL OF INFORMATION ON RISK

Summary

The study presents selected results of the research on risk perception realized in the population of 14-year old elementary school pupils (308), living in urban (Bratislava) and rural (Gabčíkovo, Brezová pod Bradlom) environments.

Comparison of the hierarchies of risks currently perceived in samples of Bratislava (N=25) pupils, concerning the endangering of their own health has shown that: a. the pupils perceive the estimated risks as a threat in only a low or almost negligible degree: in the Gabčíkovo sample no item reached the value representing a level of a certain threat and in the Bratislava sample only 3 ones: air pollution, nuclear power-station waste, and water pollution, b. in both samples the highest values of endangering currently obtained the environmental risks (air-, water-, soil pollution, radioactivity) and they were followed by technological (nuclear power-station waste, chemical substances in food-stuffs, traffic accidents) and social ones (criminality, loss of relatives, drugs), c. in relation to the future in Bratislava pupils a significantly higher expected rate of endangering was shown in majority of the presented risks than in Gabčíkovo pupils, while in the Gabčíkovo sample of the relevant risks (Gabčíkovo water-dam, floods, and dams) only the Gabčíkovo water-dam has a significantly higher rate of perception.

From among multiple choice items the respondents stated as the most frequent source of information on risks the media, followed by the family, school, and the friends. Self-evaluation of the level of information on risks indicates that while e.g. the information on risks connected with sporting is in both sample more frequently evaluated as very good (with the exception of mountaineering), the level of information on risks occupying the highest rungs in the hierarchy of currently perceived risk is prevalingly low: more than every other pupil of the Bratislava sample stated they were lacking information on risks connected with the nuclear power-stations' operation and waste (54,2% or 54,7%) and in the Gabčíkovo sample this level is still lower. In the Gabčíkovo sample just about every other pupil had very good knowledge on risks connected with water-dam operation, or the occurrence of floods, which due to the relevantness of these items for the given territory appears to be insufficient.

Literatúra

- Drottz-Sjöberg, B.M., (1991). Perception of Risk: Studies of Risk Attitudes, Perceptions and Definitions, Center for Risk Research, Stockholm School of Economics, Gotab, Stockholm, 241 s.
ROSOVÁ, V., (1994). Kultúrny a sociálny kontext výskumu rizika, Acta Environmentalica Universitatis Comenianae, Vol.3, 1994, s.12-20.

Recenzent: PhDr. Olga Árochová, CSc.,
Ústav experimentálnej psychológie SAV,
Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava

*Autori: PhDr. Viera Rosová, CSc.,
Kabinet sociálnej a biologickej komunikácie SAV,
Dúbravská cesta 9, 813 64 Bratislava*

*PhDr. Eva Rošková, CSc.,
Katedra psychológie FF UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava*

Katedra psychológie FF UK, Gondova 2, 818 01 Bratislava